

Papa, jo vull ser torero

JOAN GARÍ

Al final del seu cicle novel·lístic, Santiago Rusiñol va insistir –durant la seua estada als Jardins d’Aranjuez– en un tema molt estimat pels modernistes: la figura de l’individu que prova de canviar, sense èxit, un model social d’acreditades arrels locals. En el fons, amb aquesta frase podríem definir quasi tota la narrativa del nostre Art Nouveau. El paradigma en què es van basar els seus autors era *Un enemic del poble* de Henrik Ibsen. I l’argumentari subsegüent –l’artista o semblant enfrontant-se fins al més estrepitos

dels fracassos a una societat filistea– omplia d’una amarga satisfacció una generació de renovadors radicals que va xocar sovint contra el mur de les convencions burgeses. En *El català de la Manxa* (1914) una ciutadà de Catalunya, sense nom, es refugia en un poble manxec, Cantalafuente, després de participar en les revoltes de la Setmana Tràgica. Allí ja hi vivia un connacional, viatjant de comerç, que s’hi havia establert casant-se amb la filla del propietari d’un cafè. La diferència entre “el cafeter” i el català innominat, però, és que el segon està posseït per “la idea”. En adonar-se de l’endarreriment del camp manxec, del sopor en què viuen els habitants de

EL CATALÀ DE LA MANXA
SANTIAGO RUSIÑOL
LAVENÇ
220 PÀG./19 €

Cantalafuente, es decideix a canviar les coses.

Per començar, lloga el molí al terratinent del lloc, don Juan Antonio Ruiz y Pérez de Castrovido. Però cada habitant del poble a qui aborda té la mateixa actitud: tots li donen la raó, tots es defineixen com a liberals i demòcrates, però ningú està disposat a moure un dit per provocar una nova situació. En aquest context, el català porta el seu fill a escola i diu al mestre: “No vull que sàpiga res que no sigui ben comprovat. Que no hagi passat pel gresol de l’anàlisi i de la ciència, i l’experimentació”. Allò que en deien escola, però, només és “un tancat modest perquè els guardessin els infants mentre els pares

llauraven”. Curiosament, torna a representar-s’hi aquella escena de *L’auca del senyor Esteve* en què el pare del protagonista de l’obra portava el fill a estudi i pretenia que només hi aprenguess les quatre regles bàsiques, perquè amb això n’hi havia prou per formar un bon botiguier. No sabem quin cas en va fer el mestre d’*El català de la Manxa*, però el resultat es va fer ràpidament visible: el xicot va créixer i va voler ser... torero.

Potser començant una tradició que acaba sarcàsticament en el cantant Albert Pla, Rusiñol es deleix en la paradoxa del fill del revolucionari que, rebutjant la senda traçada pel pare, abraça les arts més tradicionals. Cadascú té la seua forma de rebel·lar-se... El primer dia a la plaça, però, se salda amb l’animal escapant-se i provocant la destrossa de la migrada biblioteca que el català havia pogut fundar al casino del poble, la Lira Agrícola. Tot fa presagiar un funest final. I aquest, ineluctablement, es produeix. Mor el fill, mor el cafeter, i el català de la Manxa, davant les seues tombes, constata el seu fracàs.

Potser en el fons el que ens vol donar a entendre Rusiñol és que tan estrambòtica és l’actitud del fundador de La Puntual (*L’auca del senyor Esteve*) com la del revolucionari quixotesc (*El català de la Manxa*). Per això el fill del senyor Esteve serà escriptor, i el del català anònim, torero. En el primer cas, però, es produïa un pacte entre pare i fill, i aquest darrer reconeixia que podia dedicar-se a l’art perquè el progenitor pagava. En l’obra que ens ocupa, en canvi, el fracàs és total i absolut, un indicatiu clar del futur que, segons Rusiñol, tenen les idees excessivament renovadores. O, com afirma de manera contextualment molt oportuna la nota de contraportada del llibre, potser som al davant d’“una reflexió sobre la temptació regeneracionista de Catalunya envers Espanya”. ♦♦

Morir a bocins i amb un gran somriure

JOAQUIM ARMENGOL

El centenari de la Primera Guerra Mundial ha desvetllat una gran passió literària, i un munt de llibres han ressorgit de les seves tombes ocupant pàgines de diaris com taques exemplars de l’horror. Quin gran tema, aquest de la guerra! Haig de dir que davant l’abundant oferta literària de la massacre prefereixo l’humor, la sàtira antibel·licista i l’absurd a la literatura pacifista basada en l’horror a les trinxeres o les faules que tracten d’encimbellar guanyadors. La sàtira i la paròdia d’una realitat tan dramàtica com és la d’una guerra sovint exalten la burla de la intel·ligència, desdramatitzant l’espant i mostrant l’estúpida altivesa d’aquells que hi participen gojosos. I *Nosotros caminamos en sueños*, de Patricio Pron, és una novel·la exemplar en aquest sentit. No he llegit cosa tan brutal i alhora tan divertida des de *Les (meravelloses) aventures del bon soldat Svejik*, de Jaroslav Hasek.

Nosotros caminamos en sueños ens situa en aquell conflicte bèl·lic

oblidat entre la República Argentina i la Gran Bretanya, l’anomenada Guerra de les Malvines (1982), però en realitat Patricio Pron recrea una visió absurda i satírica universal, més enllà de totes les batalles. La guerra, en mans de Pron, és un esdeveniment estúpid i ridícul que reposa sobre l’absurd de fer-se matar sense saber ben bé per què ni per qui. Els combatents es troben enmig d’un lloc gelat on cauen bombes a dojo i els fragments dels cossos mutilats pinten al natural un paisatge grotesc, entre la boira espessa i el vermell ensangonat. En realitat ningú sap qui és l’enemic, ni on es troba, ni què cal fer, ni on anar. Ordres? No n’hi ha, o són un pur disbarat. Els comandaments militars –com tots sabem– són l’arquetip palmari del cretí humà. La fantasia crítica de Pron es desboca sovint i, per si encara fos poc, damunt els caps dels pobres i desconcertats soldats hi penja suspesa una bomba descomunal, l’amenaça constant de la destrucció: “*El soldado Cornudo había corrido en dirección al enemigo, luego la niebla lo había ocultado y no habíamos vuel-*

NOSOTROS CAMINAMOS EN SUEÑOS
PATRICIO PRON
PENGUINRANDOM
124 PÀG./16,90 €

to a verlo y una bomba había quedado suspendida sobre nuestras cabezas y todos nos habíamos preguntado si eso era algo rutinario en esa guerra o una novedad, inapreciable para quienes –como nosotros– carecían de toda experiencia previa en esta clase de cosas...

La mort i el dolor durant la guerra

Pron usa la sàtira i la paròdia com una constant denúncia estètica combativa, produint un plaer immens al lector, tot identificant aquest to discordat de burla furibunda amb el seu sentit més crític. Per això cal admirar els extraordinaris i divertits personatges que, tot i estar reduïts a quasi unes veus, proclamen vivament les seves obsessions i les seves idees abstractes; de tal manera que acaben semblant més reals que la vida, mostrant el disbarat monumental que viuen. Aquí els teniu: Sorgenfrei, Morin, el Teniente Perdido, el General Mayor, el soldat Capitán, Arturo Ui, González Uno i González Dos, l’oficial Farseen o Falseen, el Tanquista, la Querida del soldat Capitán, Whitelocke, el soldat negre Afrikakorps, el soldat o

la soldat Bernabé Ferreyra, Zinovy Rozhestvensky, el doctor Doctor, el Nuevo Nuevo Periodista, els soldats Pignou i Copi...

Aquest llibre despietat i meravellós em fa pensar molt en el *Càndid* de Voltaire, per la còmica visió que ens ofereix d’un món de desastres on, amb inesgotable energia, es contemplen les terribles possibilitats del fet humà. En realitat *Nosotros caminamos en sueños* és una descripció aterridora, descordada i molt crítica d’aquesta humanitat sempre guerrejant, en la qual la guerra, la destrucció, l’opressió, la corrupció, la prostitució... són tractades com si fossin conjuntures naturals. No hi ha dubte que la sàtira, la ironia i l’humor són l’armadura més eficaç contra l’estupidesa humana i el seu destí.

Pron, però, ens recorda que l’única veritat d’una guerra és la de la mort i el dolor. Em penso que no es pot ser més lúcida. Si fèssim comprendre llibres com aquest, el *Càndid* de Voltaire o *Les aventures del bon soldat Svejik* de Hasek, només anirien a les guerres els fills de puta que les inventen. Quin gran tema, la guerra! ♦♦